

OPINIE

Grote belangen

Energie Nederland, jaargang 8, nr. 11 • dinsdag 6 september 2005

Olie en het verdelingsvraagstuk

De onderhandelingen over de Grondwet in Irak zijn verworpen tot een ordinaire strijd over de zeggenschap over de inkomsten van olie tussen Koerden, Soennieten en Sjiieten. De inkomsten kunnen de federale aspiraties van de Koerden en Sjiieten financieren.

Door
Coby van
der Linde

De Soennieten konden via het centrale gezag tot 2003 beschikken over de olierijkdommen en de bijbehorende politieke en economische macht, terwijl de olie werd voortgebracht in de gebieden waar de Sjiieten en Koerden ruim in de meerderheid waren. Beide laatste bevolkingsgroepen hebben onder het regime van Saddam Hoessein maar weinig kunnen profiteren van de olierijkdommen. In de onderhandelingen over de grondwet proberen zij dat recht te zetten door inkomstenstromen naar zich toe te trekken. De Soennieten hebben veel te verliezen en verzetten zich heftig tegen de aspiraties van de andere twee bevolkingsgroepen.

Een dergelijk verdelingsvraagstuk, waar minderheden in een land weinig voordelen genieten van de olieproductie en zich daar uiteindelijk tegen verzetten, komt ook in andere landen voor. Nigeria is een goed voorbeeld, maar ook Indonesië kampt in Atjeh met dergelijke problemen. De strijd in Bolivia over de opbrengsten van het gas vindt al plaats voor het voorgenomen LNG project van start kon gaan. Het voorbeeld van Irak, waar de bevolkingsgroepen zich nu doen gelden die in de produceren-

de regio's wonen, moet ook de machthebbers in Iran en Saoedi-Arabië enigszins verontrusten omdat ook in deze landen aanzienlijke minderheden de producerende regio's bewonen terwijl zij van de lokale rijkdom nauwelijks iets terugzien in termen van welvaart en politieke zeggenschap. Het opschud van Irak kan mogelijk meer losmaken dan de bedoeling is geweest.

Politieke strijd

De grote inkomsten uit olie- en gasprojecten leveren dus niet alleen internationale concurrentie op maar ook binnenlandse rivaliteit. Het vraagstuk van de verdeling van de lokale lusten en lasten van olie- en gaswinning is belangrijk omdat de legitimiteit van het centrale gezag in het geding kan komen. Voor consumerende landen is een dergelijk verzet tegen het centrale gezag bedreigend omdat het de voorzieningszekerheid kan bedreigen terwijl het moeilijk is dergelijke binnenlandse conflicten te be-

schlechten. De heersende elites proberen verzet meestal zo lang mogelijk te smoren en wensen vaak geen binnenlandse inmenging. Internationale bedrijven die werken in een land of regio waar een dergelijk dispuut ontstaat, kunnen in een moeilijke positie komen tussen de regering die de vergunning heeft verleend onder bepaalde voorwaarden en de lokale bevolkingsgroepen die het bedrijf inzet van de strijd kunnen maken. Vaak zit er niet veel anders op om dan maar zelf lokale lusten te creëren zodat de legitimiteit van de bedrijfsoperaties niet in het geding is. Toch kunnen bedrijven, ondanks de inspanningen de lokale bevolking mee te laten profiteren van de olie- of gaswinning enerzijds en te voldoen aan de afspraken met de centrale regering anderzijds, niet altijd voorkomen dat ze inzet worden van de politieke strijd. In Nigeria heeft dat bedrijven verschillende malen parten gespeeld.

Potentie

Voor consumerende landen is de binnenlandse rust in producerende landen een belangrijk aspect van de voorzieningszekerheid. Vaak werd om die reden expliciete of implicite

te steun verleend aan een regime dat weliswaar niet erg appetijtelijk was maar wel de eenheid van het land en een ononderbroken oliestroom kon garanderen. Felle politieke strijd binnen een land kan het investeringsklimaat negatief beïnvloeden of investeringen, ook door het staatsbedrijf, onmogelijk maken. Daarmee kan het potentieel van een producerend land ernstig beknot worden in een periode waar het aanbod van vooral olie juist uitgebreid moet worden.

Irak is een land met veel potentie. In de jaren 70 liep het land voorop in economische ontwikkeling, met goed opgeleide mensen en naast de olie-industrie ook een bloeiende landbouwsector. Na dertig jaar verwaarlozing is Irak in deplorabele staat en lijkt er weinig hoop op een ontwikkeling die de oude tijden van weleer kunnen doen herleven. De Koerden en Sjiieten willen de mogelijkheid om zelf vorm te geven aan hun toekomst en willen daartoe een redelijk deel van de opbrengsten van de oliewinning. De Soennieten hebben moeite te accepteren dat een betere verdeling over de drie bevolkingsgroepen een politieke realiteit is geworden en vertrouwen de motieven van de andere twee groepen niet. De situatie in Irak is ernstig, maar dat wisten we al. Gezien de gevoeligheid van de soevereiniteit is het moeilijk voor consumerende landen zich direct te bemoeien met het verdelingsvraagstuk. Wellicht dat hier een taak ligt voor de internationale organisaties. ■

Coby van der Linde is hoofd van het Clingendael International Energy Programme, hoogleraar Geopolitiek en Energiemanagement aan de Rijksuniversiteit Groningen en lid van de Algemene Energieraad.